

הלכות איכות הסביבה

"בשעה שברא הקב"ה את האדם,
נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן,
ואמר לו:

ראה מעשיי כמה נאין
ומשובחין הן,
וכל מה שבראתי -
בשבילך בראתי.
תן דעתך שלא תקלקל
ותחריב את עולמי!
שאם תקלקל אין מי
שיתקן אחרך"

שם:

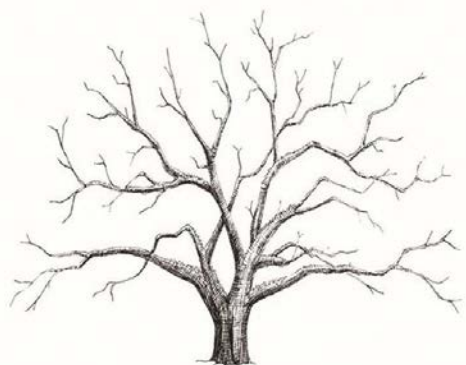
מצוה להעתיק

א. קרדש

0587-144-102

avileah@gmail.com

הלכות איכות הסביבה

סימן א'

- ❖ אמרו חז"ל במדרש קהלת: "בשעה שברא הקב"ה את האדם נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמרו לו: ראה מעשיי כמה נאין ומשובחין הן וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי שאם תקלקל אין מי שיתקן אחריך".
- ❖ כשהגמרא (כתובות קיב, א) מספרת על חביבות ארץ ישראל אצל האמוראים הקדושים, היא מעיינת ש"רבי חנינא מתקן מתקליה", וביאר רש"י: "משוזה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים".
- ❖ רבי חנינא מצא זמן כדי לנקות ולתקן את הדרכים בארענו הקדושה, מקום ארמון מלך מלכי המלכים יתברך שמו, כדי שלא יצא שם רע על מבואותיה של ארץ ישראל.
- ❖ ומה איתנו? אם אנו לא מנקים ומסדרים את הדרכים, לפחות נדאג שלא להשליך פסולת ברשות הרבים, ונחנך את עצמנו שכל עטיפה ושקית משליכים לפח.
- ❖ כשם שהקב"ה נתן לנו את הגוף שלנו כמתנה, ואנחנו שומרים עליו ומטפחים אותו, כך הקב"ה נתן לנו את העולם – "השמים שמים לה', והארץ נתן לבני אדם" – ואנחנו צריכים לשמור עליו נקי ומטופח. לדאוג שיהי לנו ולזולתינו נעים לחיות בו. ובפרט בארץ ישראל – שהיא שלנו ועיני ה' אלוקינו בה מראשית שנה ועד אחרית שנה, ודאי שמוטל עלינו לשמור עליה נקיה ואיכותית.
- ❖ נושא איכות הסביבה מופיע בתורה ובחז"ל, בפוסקים ובספרי המוסר, אין ספור פעמים, ובחוברת שלפנינו נעמד לאור מקורות בחז"ל ונראה עד כמה יש להקפיד על איכות הסביבה, בתפילה שהלימוד יבא לכלל מעשה, ובזכות מעשה קטן ועוד מעשה קטן – נתן עולם במלכות ה'.

בטבלה הבאה נביא מעט דוגמאות ל'איכות הסביבה בהלכה היהודית':

<p>"מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר המישים אמה. אין עושין בורסקי, אלא למזרח העיר" (כדי שרוח מערבית תרחיק את הריח הרע מן העיר) (בבא בתרא כה.)</p>	<p>הרחקת מטרד תעשייתי:</p>
<p>"חנות שבחצר יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו איזו אנו יכולין לישון מקול הנכנסים והיוצאים, אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק..." (רמב"ם, הלכות שכנים פ"י, ה"ב).</p>	<p>מטרד הרעש:</p>
<p>"ולא האילנות בלבד, אלא כל המשבר כלים וקורע בגדים וחורס בניין, מעיין ומאבד מאכלות דרך השחתה, עובר בלא תשחית", (רמב"ם הלכות מלכים פ"ז ה"י).</p>	<p>בל תשחית:</p>
<p>"כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדוח עליו גרון כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות כי האדם עץ השדה לבא מפניך במוצור" (דברים, כ"ט).</p>	<p>כריתת עצי פרי:</p>
<p>"ומזה התרתי לאחד שהיה לו קרקע עם אילנות לקוץ האילנות אע"פ שיש בהם פירות כדי לבנות בית דירה עליה" (סו"ד ז"ב ה"א) (סו"ד ז"ב ה"א) (סו"ד ז"ב ה"א)</p> <p>וכן, בגלל שמירת הצומח בארץ ישראל, נאסר לגדל בהמה דקה בארץ ישראל.</p>	<p>כריתת עצי פרי לצרכי בניה:</p>
<p>"שאין עושים בה כבשונות (בירושלים)". רבי נתן סובר שאת הכבשן יש להרחיק 50 אמה מהעיר. (ירושלמי ב"ב ב,ה).</p> <p>"וכמו כן שמעשנים במקומות ציבוריים יכול כל אחד ואחד מהנמצאים שם שחושש מזה לפגוע בבריאותו למחות בידי המעשנים שלא יעשנו" (שו"ת צ"ח אליעזר ועוד מפוסקי דורינו).</p>	<p>זיהום אוויר:</p>
<p>"מרחיקין את הדבורים מן העיר המישים אמה כדי שלא ינשכו את בני האדם" (תוספתא ב"ב א ז).</p>	<p>הרחקת מטרד:</p>
<p>"העושה מערות לרבים מרחיץ בהם פניו וידיו. היו רגליו מלוכלכות בטיט או בעוואח אסור. בבור ובשיח (שמימהם מיוחדים לשתיה) בין זה ובין זה אסור" (תוספתא ב"ב יא לא).</p> <p>"לא ירחץ אדם שהוא מוכח שחין עם יהודי אחר, אלא אם כן יודיענו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך" (ספר חסידים לרבינו יהודה התמיד, סימן תרעג).</p>	<p>מניעת זיהום מים:</p>
<p>"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך..." (דברים כ"ב ח).</p> <p>"לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון" (ב"ב ס).</p> <p>"חצר השותפין... שחילקוה יש לכל אחד מהם (זכות) לכופף את חברו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראה חברו בשעה שמשתמש בחלקו" (שו"ת חו"מ סימן קנ"א).</p>	<p>תכנון בניה ושמירה מנזקים:</p>
<p>"ויתד תהיה לך על אנך והיה בשבתך חוץ וחפרת בה ושבת וכיסית את צאתך" (דברים)</p>	<p>נקיון:</p>

סימן ב'

החובה לדאוג לנקיון ברשות הרבים

- א. מרחיקים את הנבילות ואת הקברות ואת הבורסקי ואת הכבשונות והדבורים מהעיר, חמשים אמה בגלל ריחם הרע. ואין עושים בורסקי אלא למזרח העיר, מפני שרוח מזרחית חמה וממעטת היזק (ריח) עיבוד העורות⁷².
- ב. מצוה על כל אדם שרואה נבילה ברשות הרבים כגון תרנגולת או חתול שמתו, או דג סרוח שיסלקנו, וכשיש צורך אף ישכור אדם להוליכה לחוץ לעיר⁷³.
- ג. אסור לשפוך אשפה שלא במקומות המיוחדים לכך, וישפוך רק לתוך מיכלי האשפה, ואף כשאין חשש נזק מהאשפה, עצם הלכלוך גורם היזק לבני רה"ר. ויש להזהר בזה בכל מקום צבורי⁷⁴.
- ד. לא יוציא אדם את תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שידושו וירקבו ויעשו זבל⁷⁵ לזבל בו שדות וכרמים⁷⁶.
- ה. אין לאדם רשות לפתוח צינורות שמקלחים שופכים של מי תשמיש הבית מחצרו לרשות הרבים, ולהשליך זבלו לרשות הרבים בימות החמה, מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו. ובימות הגשמים שהרחובות מלוכלכות יש לו רשות לכך מהבית דין, ואע"פ שזה ברשות ב"ד, אם הזיקו המים או הזבל – חייב לשלם⁷⁷.
- ו. מותר לשפוך מים נקיים ושופכין שלו שאין שוהין ומתעכבין ברשות הרבים, אפילו בימות החמה; ואפילו מים סרוחין, כל שדעתו לפנותו לאלתר⁷⁸.

- ז. לא יוציא אדם את הזבל והגללים ואת האשפה לרשות הרבים שלא בשעת הוצאת זבלים כדי להניחם שם⁷⁹. אבל מוציאם אם מפנים אותם לאלתר⁸⁰.
- ח. מותר לכל אדם להוציא את הזבל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים. ולצבור אותם שם שלשים יום, כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם; ואעפ"כ אם הזיק חייב לשלם. וחייבים על זה הגלל משום גזל, כיון שאין בו שבח אם נדוש, לא קנסו בו⁸¹. וי"א דלאחר שהיזק, כל הקודם בהם זכה⁸².
- ט. לא יוציא אדם את אשפתו, אם מקומות האשפה מלאים, רק סמוך לשעת פינוים, ואם אינו יודע את שעת הפינוי, או שאינו יכול לכווין את שעת הפינוי שהיא בשעה מוקדמת בבוקר, אין הוא צריך להחזיק את האשפה בביתו, ויניחה בסמוך למקומות המיוחדים של האשפה, שכך נהגו⁸³.
- י. אסור ללכלך את רשות הרבים בניירות או בכל פסולת קבועה אחרת בכל אופן שהוא⁸⁴.
- יא. הסובל משחין אינו רשאי לרחוץ בבית מרחץ ציבורי שמא יבוא אחר ויחלה בשחין⁸⁵.

סימן ג'

הקנס שקנסו את מי שהוציא לרה"ר תבן וקש או זבל וגללים שלא כדין

- א. אם הוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים, קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר וכל הקודם בהם זכה מעת שנידושו והשביחו⁸⁶.
- ב. אם קדם אדם וזכה בהם משעת הוצאה לרשות הרבים, אין מוציאין מידו⁸⁷. וי"א דלא מהני תפיסה⁸⁸.
- ג. י"א דאין מורין לו לכתחלה להחזיק רק בשבח שהשביחו התבן והקש ברשות הרבים, אבל לא בגוף הקש והתבן. ומ"מ אם התרו בבעלים ולא סלקו, מפקירין אותו לכל⁸⁹.
- ד. אע"פ שהם כהפקר, אם הוזק בהם אדם או בהמה, הרי זה המוציא חייב לשלם⁹⁰.

סימן ד'

דין נקיון רשותו ורשות הרבים מתקלות ודברים המזיקים והטיפול בהם

- א. כל מכשול שיש בו סכנת נפשות או סכנת היזק אסור להניחו בבית וברחוב⁹¹, שנאמר: השמר לך ושמור נפשך (דברים ד, ט). ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשים דמים (דברים ד, ט)⁹².
- ב. אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשול בה אדם וימות, כגון שהיתה לו באר (או בור) בחצירו, בין שיש בו מים בין שאין בו מים, חייב לעשות חוליא גבוה י' טפחים, או לעשות לה כיסוי, כדי שלא יפול בה אדם וימות⁹³.
- ג. לא יסקל אדם אבנים מרשותו לרה"ר⁹⁴.
- ד. אין עושין חלל תחת רשות הרבים ולא בורות ולא שיחין ולא מערות ואע"פ שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים שמא תפתח מלמטה שלא מדעתו⁹⁵.
- ה. י"א שאף על גב שמעיקר הדין אסור לעשות חלל ובורות תחת רשות הרבים, מ"מ כבר נהגו לעשות ביבין ומרתפות תחת חלל ר"ה, וכן זיזין, וכולן מוחלין על כך מאחר שכן נהגו. ועוד שר"ה הם של מושלי העיר, ולכל מה שנותנין רשות אזלינן בתריה ולפי ענין המנהג⁹⁶.
- ו. המתקן בור פחות משלשה טפחים אין בני רשות הרבים יכולים לעכב⁹⁷.
- ז. מותר לחפור בור ברה"ר לצרכי רבים⁹⁸.
- ח. אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי⁹⁹.
- ט. מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מעט מעט¹⁰⁰.

סימן ה'

תנאים והנהגות שהתקינו יהשוע בן נון ושלמה המלך השייכות לעניני נקיון ונוהגות בין בארץ בין בחו"ל

א. אחד מעשרה התנאים שהתנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ששייך לענין נקיון: התנה שמרעין בהמה דקה ביערים שאילניהם גסין, אבל אין מרעין שם בהמה גסה, ויער שאילניו דקים אין מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא מדעת בעליו¹⁰¹.

ב. אחד מעשרה התנאים שהתנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ששייך לענין נקיון: התנה שכל אדם שצריך לנקביו מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו ונפנה שם ואפילו בשדה מליאה כרכום ונוטל משם צרור ומקנח¹⁰².

ג. אחד מעשרה התנאים שהתנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את הארץ, ששייך לענין נקיון: התנה שבזמן שירבה הטיט בדרכי הרבים או נקיעי מים יש לעוברי דרכים להסתלק לצדדי הדרכים, ומהלכין שם אע"פ שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים¹⁰³.

ד. שלמה המלך תיקן שיהיו עוברי דרכים מותרין בימות החמה להלך בשבילין שבשדות שיש להן בעלים עד שתדך רביעה שנייה¹⁰⁴.

ה. התקנות הללו כולן נוהגות בכל מקום אפילו בחוצה לארץ¹⁰⁵.

ו. משירד הטל בכבל אסור להלך בשבילין שיש להן בעלים¹⁰⁶.

ז. אסרו חכמים לגדל בהמה דקה וחיה דקה בארץ ישראל במקום השדות והכרמים אלא ביערים ובמדברות שבארץ ישראל, מפני שדרכה לפרוש ולהכנס בשדות ובכרמים של אנשים זרים ולהזיק שם¹⁰⁷, ומגדלין בסוריא בכל מקום¹⁰⁸.

ח. אע"פ שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל מותר לשהותה קודם לרגל שלשים יום וקודם למשתה בנו שלשים יום והטבח לוקח ושוחט לוקח ומשהה עד שישחוט מעט מעט, ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר אלא כל המשהה משהה בתוך ביתו כדי שלא תזיק¹⁰⁹.

- ט. וכבר עשו בבל כארץ ישראל לאסור בה גידול בהמה דקה וחיה דקה מפני שהיו רוב השדות והכרמים שם באותן הימים של ישראל¹¹⁰.
- י. רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד¹¹¹.

סימן ר'

דין היזק עשן ובית הכסא ושאיין חזקה לעושה היזק זה

- א. מי שעשה גורן בתוך שלו, או קבע בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם, צריך להרחיקו כדי שלא יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחבירו, כדי שלא יזיקו¹¹².
- ב. אפילו אם הרוח היא שמסייעת בעת שעושה מלאכתו להוליך את העפר או נעורת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ורק עי"ז הם מגיעים לחבירו, הרי זה חייב להרחיק את אנתה מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם, כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, אפילו ע"י רוח מצוייה, שכל אלו כמי שהזיקו בחיצוין הן¹¹³.
- ג. אע"פ שהוא חייב להרחיק כל כך, אם הוליקה הרוח המצויה את המוץ והעפר והזיקה בהן, הוא פטור מלשלם, שהרוח היא שסייעה לו¹¹⁴.
- ד. ארבע הנזקים שהם העשן, ריח בית הכסא, האבק וכיוצא בו, ונדנוד הקרקע, כל אחד מאלו אין לגורם אותם ברשותו חזקה, ואפילו שתק הניזוק מהם כמה שנים הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. ולמה שונים הנזקים הללו משאר הנזקים, לפי שאין דעתו של האדם סובלת את הנזקים הללו, וחזקתו של הניזוק מהם שאינו מוחל עליהם, כיון שהזיקו היזק קבוע¹¹⁵.

- ה. אפילו מי שסמך את הנזקים הללו קודם שבא לשם הניזוק, הרי זה כופהו להרחיק¹¹⁶.
- ו. אם זכו שני אנשים בקרקע של הפקר, וקדם אחד מהם וגרם שם לאחד מהנזקים הנ"ל, אין השני אחריו יכול למחות בו¹¹⁷.
- ז. אם עשו קנין עם הניזוק שמחל על הנזקים אלו, [או שמכרן לו או נתנן לו¹¹⁸], אין הניזוק יכול לחזור בו¹¹⁹.
- ח. העשן שאמרו שהוא אחד מהארבעה הנזקים שאין לגורם אותם חזקה וכופהו הניזוק להרחיקו, הוא דוקא עשן תדיר, כגון כבשונות של נחתומין ושל יוצרים וכיוצא בהן¹²⁰.
- ט. תנור שהיחיד אופה בו פת, וכן כירה, כיון דלא שוהה בו העשן רוב היום, אין הוא נחשב תדיר. והרואה את חבריו עושה כך ושתק, מחל ושוב אינו יכול למחות. ומיהו לכתחלה יכול הוא לעכב אפילו בעשן שאינו תדיר¹²¹. [וי"א שבעשן שאינו תדיר, אפילו לכתחלה אין הוא יוכל למחות¹²²]. [ומ"מ אם העשן התנור או הכירה שוהה רוב היום, הוא נחשב תדיר ודינו כעשן של נחתומים ויוצרים¹²³].
- י. אם העשן התדיר מגיע לניזוק ממנו רק ברוח שאינה מצויה, אין הוא יכול לכפות את הגורם לו להרחיקו, ואין הוא חייב לסלקו¹²⁴.
- יא. אם העשן התדיר לא מזיק לאנשים, אבל הוא מגיע לבית ומשחיר את כתליו, אם ראה בעל הבית ושתק, ה"ז מחל, ושוב אינו יכול למחות. ומ"מ לכתחלה, יכול הוא לעכב¹²⁵.
- יב. בית הכסא שאמרו שהוא אחד מהארבעה הנזקים שאין לגורם אותם חזקה וכופהו הניזוק להרחיקו, הוא דוקא כעין בתי הכסאות שלהם שהיו על גבי הקרקע ומגולים. אבל שלנו שהם מכוסים בחפירות, אם ראה ושתק, מחל, ושוב אינו יכול למחות. אבל לכתחלה, יכול הוא לעכב¹²⁶.
- יג. ראובן ושמעון שהיה להם בית הכסא בשותפות, והחפירה הולכת לתוך חצירו של לוי, ועכשיו ראובן ושמעון רוצים לחלוק ולעשות שתי בתי כסאות, לוי יכול למחות¹²⁷.

יד. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבילות וכיוצא בהן במקומו, ויכנסו העורבים וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו, והרי הם מצערים את חבריו בקולם ובצפופם או בדם שברגליהם שהם יושבים על האילנות ומכלים פירותיהם, אם היה קפדן או חולה שצפופ הזה מזיקו, או שפירות שלו נפסדים לו בדם, חייב המחזיק בכך לבטל אותה המלאכה או ירחיק עד שלא יבא לו נזק מחמתן, שהיזק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו שאין לו חזקה¹²⁸. גם שחיטת בהמות וקצבות הוי היזק הדומה לבית הכסא מפני ריחו הרע ויכול לכופו שיסלקו¹²⁹. וה"ה כל נזק גדול שאין אדם יכול לסבלו¹³⁰.

טו. מי שהחזיק ועשה בית הכסא בגוף הקרקע של חבריו שפתוח לבית המזיק, או שעשה בית הכסא ברשותו והעוקא שלו הולכת לבית חבריו, כיון שבגוף הקרקע הוא מחזיק יש לו חזקה. ואם הוא טוען שהוא קנאה ממנו, הוא נאמן בשבועה. ומכל מקום הוא צריך לכסות את אותו בית כסא או את אותה עוקא, כדי שיסתלק ממנה הריח, אף על גב שהוא החזיק בה כך בלא כיסוי. ואם הוא לא סילק את הריח, אין לו חזקה כלל, ואפילו אם הוא אמר: אני אסלק את בית הכסא ואשתמש בו לדבר אחר, אין לו רשות, כיון שלצורך בית הכסא הוא החזיק בקרקע, וכיון שאין לו חזקה לדבר זה אין לן חזקה לדבר אחר. ויש מי שאומר שכיון שהחזיק בגוף הקרקע, הרי היא שלו לאיזה תשמיש שירצה, ובלבד שלא יגיע עי"ז לחבריו ממנו שום נזק¹³¹.

טז. החזיק בנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית הכסא וכיוצא בהם, וטען המחזיק שהוא קנה מידו של ניזק שהוא מוחל כל הנזק הזה, על המחזיק להביא ראיה שקנו מידו; ואם הוא לא הביא, צריך הניזק להשבע היסת שלא קנו מידו על כך, ויסלק זה היזקו¹³².

קרדיט: 'אתר השבת', מינהל קהילתי רמת שלמה, הרב אברהם סמאג'ה

שאלות חזרה

1. מה הקב"ה ביקש מאדם הראשון?
2. מדוע רבי חנינא היה מתקן את מכשולי העיר?
3. מדוע עלינו לדאוג שהסביבה תהיה נקיה ונעימה?
4. מדוע מרחיקים את הנבלות והקברים מן העיר?
5. מי שיש לו שכן שמוכר בביתו, מה הוא יכול לדרוש מהמוכר?
6. מה הכוונה "בל תשחית"?
7. האם מותר לכרות עצי פרי? פרט!
8. מה למדנו לגבי עישון?
9. איזה חרק מעופף צריך להרחיק מן העיר, ומדוע?
10. איזו הלכה למדנו לגבי פתיחת הלון בבית?
11. אלו דברים אסור להניח ברשות הרבים?
12. האם מותר לפתוח צינור מים לרשות הרבים? פרט!
13. האם מותר לזרוק אשפה או ניירות לרשות הרבים?
14. מי שזרק תבן וקש לרשות הרבים – מה הוא יכול להפסיד?
15. מי שהוזק בזבל שהוציא חבירו לרשות הרבים, מה הדין?
16. מי שהניח מכשול ברשות הרבים או בביתו, על איזו עבירה הוא עובר?
17. איפה אסור לחפור מערות וחללים?
18. האם מותר לגדל כלבים? פרט!
19. במה צריך להיזהר רועה צאן?
20. איזו תנאי התנה יהושע בכניסת ישראל לארץ – לגבי עשיית צרכים?
21. איפה מותר לגדל בהמה דקה?
22. איפה אסור לבנות בית הכסא (שירותים), ומדוע? ואיזה בית-כסא מותר לבנות בחוץ?
23. אלו ארבעה נזקים אין אדם יכול לסבול אותם, ויכול לדרוש משכנו להרחיקם?
24. לגבי איזה עשן נאמר שיצריך להרחיקו?
25. מי שיש לו בבית משחטה, או עסק של נבלות או דם, ממה צריך להיזהר?

בהצלחה !!!

בשבילך בראתי!

תן דעתך...